

Tre cases om læringsfællesskaber

De tre cases er udarbejdet af Lotte Fuglsang Poulsen, UngAalborg Uddannelsescenter, Marianne Enshelm, Måløvhøj Skole i Ballerup og Helle Gylnæs, Fynslundskolen i Kolding

Materialet er udviklet i forbindelse med projektet *Fremmedsprog, forandring og forankring* med støtte fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal.

Tre cases om læringsfællesskaber

Tre sprogfagsvejledere fra projektet *Fremmedsprog, forandring og forankring* giver her beskrivelser af, hvordan etableringen af læringsfællesskaber på deres skoler har bidraget til en positiv udvikling af fremmedsprogundervisningen. Det har styrket samarbejdet mellem lærerne og givet en ramme for og indhold til den faglige udvikling. De beskriver samtidig de udfordringer, der følger med implementeringen af de nye tiltag. De tre sprogfagsvejledere kommer fra tre forskellige kommuner og tre meget forskellige skoler. En skole for unge mellem 13 og 19 år, en almindelig folkeskole i hovedstadsområdet og en mindre landsbyskole.

CASE 1: UngAalborg Uddannelsescenter (UngAUC) - skiftet fra teammøder til læringsfællesskaber

Af sprogfagsvejleder Lotte Fuglsang Poulsen

Om skolen kort fortalt

UngAalborg Uddannelsescenter (UngAUC) er et skole- og uddannelsesstilbud i Aalborg Kommune for unge mellem 13-19 år, der ønsker eller har behov for at arbejde med faglige, sproglige eller sociale kompetencer samt uddannelsesparathed. Der er indskrevet ca. 200 unge, og skolen har et løbende optag året rundt. Skolen fungerer ligeledes som modtageskole for nyankomne tosprogede/flersprogede unge med behov for basisundervisning i dansk som andetsprog. UngAUC tilbyder undervisning, der kombinerer teoretisk og praktisk læring (PBL) med mulighed for at afslutte med prøver (9. og 10. klasse) i de bundne prøve- og valgfag.

Lærerne er organiseret i fire teams af 6-10 lærere, hvor eleverne modtager undervisning, som bl.a. gennem co-teaching søger at møde den enkelte elev i nærmeste udviklingszone. Desuden har hvert team en tilknyttet trivselsmedarbejder.

Læringsfællesskabet

Læringsfællesskabet på skolen er organiseret på tværs af de forskellige teams med undervisere i engelsk, tysk og spansk. Ligeledes deltager skolens viceleder i læringsfællesskaberne, hvilket sikrer et tæt samarbejde med ledelsen.

At skabe et meningsfuldt fællesskab

I arbejdet med implementeringen af PBL (problem based learning) i undervisningen var det ofte manglende tid, der gjorde, at de monofaglige sprogfagsmøder ikke blev prioriteret og struktureret, dette i en sådan grad, at de deltagende lærere ofte ikke oplevede dem som relevante og meningsfulde. Det medførte et mindre engagement i udviklingen af fælles didaktiske tiltag til møderne og resulterede ofte i, at fokus var på planlægnings- og driftsmæssige udfordringer i stedet for på selve den didaktiske udvikling af sprogundervisningen.

Det var en udfordring at skulle vende tilgangen og skabe et meningsfuldt fællesskab for alle sproglærerne på skolen. Tavlen skulle viskes ren - og i mødet med sprogfagskolleger fra alle skolens teams var det vigtigt at være nysgerrig på, hvilke forventninger der var til et sproglæringsfællesskab. Efter det første møde var det tydeligt, at det fælles udgangspunkt på tværs af sprogfagene var arbejdet med didaktiske overvejelser i udformningen af undervisningen. På det første møde lavede vi en lærerkognitionsøvelse, hvor hver af de deltagende lærere

individuelte skulle fokusere på det, de “bør”, og det de “gør”, samt det de “ikke bør” og “ikke gør”. I opsamlingen af denne øvelse var det interessant at se, hvordan undervisningsproget trådte i baggrunden, men ønskerne for “god” undervisning var fælles og meget lig hinanden.

Derudover blev det klart, at det var ikke en opgave som en - på det tidspunkt - kommende sprogvejleder kunne løfte alene. Det var vigtigt, at der fra ledelsens side blev sat tid af til at mødes, og at der var en forventning om, at alle skolens sproglærere mødtes. Som endnu ikke uddannet sprogvejleder var det vigtigt for mig, at jeg havde en støtte i og et samarbejde med ledelsen om at skabe et læringsfællesskab, der gav mening for vores skole.

Et fælles fodfæste gennem læringsfællesskaber

De fagdidaktiske forløb (kurser i fremmedsprogdidaktik) har i læringsfællesskaberne haft en central betydning. Den viden, vi som sproglærere har fået gennem vores fælles deltagelse i de fagdidaktiske forløb, har været yderst relevant at diskutere i læringsfællesskaberne, og de refleksioner og spørgsmål, vi efterfølgende har haft, har vi sammen kunne undersøge og arbejde videre med. Deltagelsen i de fagdidaktiske forløb har med andre ord givet læringsfællesskabet et fælles fodfæste. Alle sproglærere på skolen har deltaget i de fagdidaktiske forløb og fået en erfaring - en fælles oplevelse/viden, som vi kan tage med i vores diskussioner og udvikling af sprogundervisningen og af PBL.

I etableringen af sproglæringsfællesskaberne har det været interessant at se, hvordan sproglærerne har fået en nysgerrighed på hinandens kompetencer samt for de udfordringer som fagene står foran. Mindsettet for sprogfagene er ikke længere sparring internt med kolleger, der underviser i det samme fag som dig. Fokus er nu på den fælles didaktik i sprogfagene. Dette bevirker også, at eleverne oplever genkendelighed og en sammenhæng mellem sprogfagene, som de måske ikke tidligere har oplevet i lige så høj grad.

CASE 2: Måløvhøj Skole - skoleudvikling i en presset hverdag

Af sprogfagsvejleder Marianne Enshelm

Om skolen kort fortalt

Måløvhøj Skole er en stor folkeskole beliggende i Ballerup. Skolen har cirka 1250 elever fordelt på to matrikler - afdeling Måløv og afdeling Østerhøj. Afdelingerne ligger begge i et område med forholdsvis ressourcestærke familier.

Den sproglige og kulturelle mangfoldighed blandt eleverne er bred. Der er et voksende antal elever med særlige behov, og flere årgange har udfordringer inden for inklusion og trivsel.

Fra 0.-6. klasse er der henholdsvis to og tre spor. I udskolingen dannes der nye 7. klasser, og eleverne bliver fordelt i fem klasser på de to afdelinger. Der arbejdes i teams: Indskoling, mellemtrin og udskoling. Alle er med i to fagteams, som mødes 1-2 gange årligt til sparring og udvikling.

Skolen har et velfungerende og forholdsvis stort tema af vejledere, som arbejder i PLC og Ressourcecenter. Grundet besparelser er disse dog stærkt nedskrevet inden for de sidste to år.

Skolen har mange engelsklærere, og tysk udbydes fra 5. klasse. En enkelt årgang har fået valget mellem tysk og fransk.

Læringsfællesskabet

Da skolen de sidste to år har deltaget i projekt *Fremmedsprog, forandring og forankring* har samtlige af skolens 21 fremmedsproglærere været sammen på fagdidaktiske forløb (kursus i fremmedsprogdidaktik) og til læringsfællesskaber.

Hvordan skaber man engagement i en travl hverdag?

Som i de fleste læringsfællesskaber er der udfordringer. Motivationen er blandet, og de største udfordringer er tid, engagement og placering af møderne.

De fleste af mine kolleger brænder for sprog, men nogle kolleger har få fremmedsprogstimer og er derfor mindre engagerede. Mange er pressede på tid - de prioriterer blandt skolens mange opgaver. Da læringsfællesskaberne ligger om eftermiddagen efter seks timers undervisning, er flere kolleger trætte, og de synes, det er svært "at modtage og være på". Som vejleder er det vanskeligt både at vise forståelse, men samtidig have en dagsorden, der kræver fagligt engagement og lægger op til afprøvning i egne klasser.

Selvom mange kolleger er pressede på opgaver, udtrykker de ønske om at opnå ny viden og sparre i forhold til konkrete undervisningsforløb og aktiviteter, og de deltager aktivt på møderne. På de første læringsfællesskaber kom det frem i evalueringen, at det at afprøve sproglege/aktiviteter - altså at lave "hands-on" - var givtigt, og noget mine kolleger kunne tage med i egen undervisning uden den store forberedelse. Dette prøver jeg at tilgodese ved altid at medbringe gode eksempler fra praksis eller opfordre kolleger til at medbringe aktiviteter, vi afprøver sammen. Det er lærerigt, når vi som kolleger deler ud af gode erfaringer, og der er god stemning, når vi "leger" på tysk, engelsk eller fransk. Snakken har udviklet sig, da mange bidrager med gode refleksioner over sprogundervisning.

Et møde i læringsfællesskabet

Jeg vil her vise et eksempel på en dagsorden fra vores tredje læringsfællesskab, som fandt sted 14 dage efter et fagdidaktiske forløb (kursus i fremmedsprogdidaktik), som omhandlede mundtlighed:

1. Velkomst og præsentation
2. Hvorfor skal vi have fokus på mundtlighed?
3. Opsamling fra sidste kursus
4. Motivationsfaktorer
5. Hands-on 1
6. Komponenter af den mundtlige kompetence
7. Hands-on 2
8. Vidensdeling
9. GO

Efter en ganske kort introduktion med rammesætning og formål afsatte jeg cirka 20 minutter til opsamling fra vores kursus - heraf 10 minutters refleksion med kolleger i en CL-cirkel over følgende spørgsmål (pkt. 3):

- Hvad kan du huske fra kurset om mundtlighed?
- Hvad tog du med fra kurset?
- Har du afprøvet noget/arbejdet videre med noget? Hvis ja, hvilke erfaringer har du gjort dig?

Og 10 minutters teoretisk opsamling fra mig som vejleder (pkt. 4 og 6).

Jeg havde medbragt to sproglege/hands-on-aktiviteter, jeg selv havde afprøvet på uddannelsen som sprogfagsvejleder. Efter hver hands-on afsatte jeg tid til en kort fælles refleksion om anvendelse af aktiviteten i egen praksis.

Under vidensdeling (pkt. 8) bad jeg mine kolleger forholde sig til teori og egen praksis. Herunder spørgsmål, som omhandlede teorien, vi havde gennemgået – samt spørgsmål, der lagde op til afprøvning i egen praksis:

- Hvilke erfaringer har I med mundtlighed?
- Hvad kunne være spændende at afprøve inden for mundtlighed?

Sidste punkt "GO" var en evaluering og et spørgsmål om ønsker til indhold på kommende læringsfællesskab, da medindflydelse naturligvis er en vigtig faktor.

- Hvad var Godt, og hvad kan Optimeres (GO)?
- Er der nogen ved bordet, som vil dele aktiviteter/forløb med os andre næste gang?
- Hvilke ønsker har I til kommende dagsorden?

For at få mine kolleger til at sparre på tværs af årgange og sprogfag rammesætter jeg altid møderne og er rimelig styrende i forhold til tid og gruppedannelse. Jeg prøver at organisere det, så vi også kommer op af stolen. Det har de heldigvis taget godt imod. Indimellem sætter jeg nærmeste samarbejdspartnere sammen, så tiden til forberedelse føles meningsfuld.

Jeg har oprettet en fælles mappe til deling af diverse materialer, links til sproglege, faglige artikler, fotos og slides fra vores kurser m.m. Som vejleder sørger jeg for at dele materiale her og henviser ofte til mappen. Jeg håber, at den med tiden videreudvikles og bliver brugt til sparring.

Et bæredygtigt fællesskab

Ledelsens opbakning til læringsfællesskaberne er ekstrem vigtig. På min skole har ledelsen fra begyndelsen været meget synlig. De har rammesat datoer for de fagdidaktiske forløb (kurser i fremmelsesprogsdidaktik) og læringsfællesskaber, deltaget i mange af møderne og vist interesse. Min sparring med ledelsen er også rammesat - det er virkelig rart, men det kunne være godt med umiddelbar sparring efter et læringsfællesskab og at vide, hvilke møder ledelsen deltager i. Det er min oplevelse, at flere kolleger via læringsfællesskabet er begyndt at sparre på tværs af fag og årgange. Vi har fået et fælles sprog, som gør det nemmere at samarbejde. Når vi skal planlægge forløb i egen praksis, bliver det nødvendigt at dele sig i årgange, hvis arbejdet skal føles meningsfuldt, men snakken og viden om, hvad man gør på de andre årgange, er ny for mange.

I forhold til didaktik mener jeg, der er et stort behov for udvikling - vi har både ældre og nyere lærere, som kan bruge hinandens erfaringer. Vi er slet ikke nået i mål, men tager små skridt, og refleksionerne sætter gang i snakken - også på lærerværelset. Jeg ser kolleger, som laminere og afprøver aktiviteter, de ikke før ville have gjort. Nogle henter idéer fra vores læringsfællesskaber, andre har sparret og delt med hinanden. Og på lærerværelset hører jeg kolleger bruge fagudtryk fra de fagdidaktiske forløb.

I år var vores skole tilmeldt "Den Europæiske Sprogdag". Her kunne vi godt have brugt mere tid til fælles forberedelse af dagen. Vi fik dog fokus på det flersprogede klasserum, og mange klasser arbejdede med sprogportrætter, som nu hænger rundt omkring på skolen.

For at implementere vores nye viden i klasserummet er det ekstremt vigtigt fortsat at have god tid til fælles forberedelse. Det er her, der bliver sparret og udvekslet. Desuden kommer vi ingen vegne som vejledere uden ledelsens samlede opbakning i form af italesættelse og rammesætning af møder og aktiviteter.

Som vejleder er jeg selv bevidst om at gå ydmygt frem og hele tiden sætte gang i og forholde mig til mine kollegers refleksion. Jeg har stor respekt for de mange erfaringer, vi har i læringsfællesskabet. Jeg er selv

sproglærer og kan godt forstå, når mine kolleger til tider udviser frustration, og jeg ved, at udvikling tager tid. Derfor finder jeg det naturligt at anerkende og vise forståelse samtidig med, at jeg argumenterer med viden og ny forskning.

CASE 3: Fynslundskolen - en lille skole med et stort fællesskab

Af sprogfagsvejleder Helle Gylnæs

Om skolen kort fortalt

Fynslundskolen er en landsbyskole i Kolding Kommune. Den åbnede i 1962, hvor skolen afløste mange små landsbyskoler. Skolen er beliggende i Jordrup 15 km nordvest for Kolding. I Jordrup er der 536 indbyggere. En stor del af eleverne kommer fra det store opland rundt om Jordrup.

I april 2021 blev Fynslundskolen, børnehaven og vuggestuen en fælles institution kaldt "Fynslund Skole og Børnehus", en såkaldt landsbyordning. I skrivende stund skal der udvides med endnu en børnehave.

Skolen har ca. 80 elever, hvilket er det laveste antal i de 15 år, jeg har arbejdet på skolen. Tal og prognoser viser, at vi næste år rammer bunden, hvorefter børnetallet heldigvis stiger igen.

Børnene er fordelt på seks klasser fra børnehaveklasse til 6. klasse. Elevtallet i klasserne strækker sig fra 9 - 15. Fra dette skoleår sammenlægges 2. og 3. klasse. Fynslundskolen har en skolefritidsordning, som er et tilbud til eleverne i 0.- 3. klasse. Der er ligeledes klubtilbud til eleverne i 4. klasse. Der er ca. 15 ansatte i skoledelen - lærere, SFO-ansatte, teknisk- serviceleder, skolesekretær og ledelse.

Skolen har et lærerteam på otte lærere, som har været ansat på skolen i mange år, og vi er en stærk sammentømret gruppe. Sammenholdet er stort såvel fagligt som i privat regi.

Fynslundområdet er et aktivt lokalsamfund. Der er et stærkt lokalmiljø med stærke kræfter og sammenhold i det frivillige. Senest er det lykkedes landsbyens borgere at få en "Min-Købmand" butik ved at købe andelsbeviser.

Der er et aktivt sportsliv med mange lokale foreninger. Flere af disse foreninger har skolen også et samarbejde med. I skrivende stund har skolens et idrætsforløb med Krolfklubben, og i januar skal skolen have et forløb med badmintonklubben. Også med den lokale kirke er der løbende et tæt samarbejde.

Som nævnt ovenfor er oplandet stort. En del elever bor "på landet" udenfor Jordrup og kører med bus i skole. Det er et område, hvor husene er billige, og ikke alle familier er lige stærke rent socioøkonomisk.

På trods af en lille skole møder vi i dagligdagen flere børn med et eller flere fremmedsprog i deres bagage. Vi har polske, ukrainske og rumænske børn. De fleste er født i Danmark, men er desværre udfordret i fremmedsprogsundervisningen på skolen, da de har store huller i deres modersmål, og forældrene taler kun lidt dansk, så translanguaging er i høj grad på spil her. Sidste år flyttede et forskerpar samt deres to børn til området. Børnenes modersmål er tysk og engelsk samt lidt dansk.

Læringsfællesskabet

På skolen er der tre fremmedsproglærere - en tysklærer samt to engelsklærere.

På skolen har vi i læringsfællesskabet 4-6 møder årligt. Disse møder ligger i forlængelse af de lokale fagdidaktiske forløb (kurser i fremmedsprogdidaktik), hvor også andre skoler i Kolding deltager. På de fagdidaktiske forløb aftales nye fokuspunkter/tiltag/opgaver, som afprøves hjemme på egen skole i de enkelte klasser med efterfølgende evaluering i læringsfællesskabet på skolen.

Læringsfællesskabet samt beskrivelsen her tager udgangspunkt i skoleåret 2022-2023.

Et tæt samarbejdet i PLC

Da det er en lille skole, jeg arbejder på, er de fleste af lærerne med i skolens PLC. Ved disse møder drøfter vi, hvordan vi kan vejlede vores kolleger bedst muligt. Ud fra nogle af de materialer mm., der er gennemgået på vores uddannelse til vejleder, påtænker jeg at lave nogle små oplæg. Blandt andet med det formål at have en rød tråd i arbejdet og udvikle os sammen ved hjælp af ny viden i forhold til at blive endnu dygtigere vejledere.

På skolens øvrige fagudvalgs- og afdelingsmøder drøftes nye tanker og teori, der vises nye idéer og små oplæg præsenteres. Alt sammen for at dygtiggøre os sammen og sætte ny viden i spil. Et eksempel herpå kan være et oplæg, om hvordan vi vejledere skal være opmærksomme på, hvordan vi positionerer os. Et andet eksempel er, at jeg til et danskudvalgsmøde bad alle lytte til en podcast om kontekstualiseret grammatik. I relation hertil drøftede vi vores daglige arbejde med grammatik i fagene dansk, tysk, engelsk og udvalgte nogle fokuspunkter, vi ville arbejde med.

Manglende ledelsesopbakning

Der har de sidste par år været udskiftning på ledelsesfronten flere gange på min arbejdsplads, hvilket har resulteret i, at der har været et meget lille fokus på min uddannelse som sprogfagsvejleder samt endnu vigtigere på, hvad uddannelsen og jeg kan tilføre skolen. Der er fx ikke udarbejdet nogen grundkontrakt som basis for mit arbejde som vejleder.

Jeg har desværre ikke fået tid til at arbejde som vejleder, ingen lektioner er afgivet til vejledning, indsamling af ny viden, opfølgning på gammel viden, it, interkulturelle forløb mm. Alt skal gå fra min daglige forberedelse. Det er naturligvis ikke tilfredsstillende hverken for mig som vejleder eller mine kolleger, men på trods af dette, er det lykkedes at få læringsfællesskabet op at stå.

Betydning af læringsfællesskab

Som sprogfagsvejleder og tovholder indkalder jeg til møder samt sender dagsorden minimum en uge i forvejen. Alle møder afholdes i et fast mødelokale, hvor vi har fred og ro og ikke bliver forstyrret. Som tovholder byder jeg velkommen, gennemgår dagsordenen og sørger for, at tid og dagsorden overholdes. Ellers er ordet frit, og alle kan byde ind. Inden mødet afsluttes, drøftes punkter til ny dagsorden, og efterfølgende afslutter jeg mødet.

På de fagdidaktiske forløb (kursus i fremmedsprogdidaktik) har mine sprogkolleger og jeg udvalgt nogle fælles opgaver, vi har arbejdet videre med tilbage på skolen. Disse har været:

1. Udarbejdelse af sprogportrætter i 2., 5 og 6 klasse med det formål at tydeliggøre, at sprogene arbejder sammen, og alle sprog er i spil i den daglige undervisning (translanguaging).
2. Anvendelse af latinske udtryk på mellemtrinnet for ordklasser med det formål, at de hjælpes på længere sigt, da de bl.a. vil møde de latinske begreber i udskoling.
3. Afprøvning af digte (acrostics, haiko) m.m. med det formål at arbejde med andre udtryksformer, end det vi "plejer".
4. Udarbejdning af rejsekuffertter i forbindelse med lejrskole til Bornholm med det formål at vise eleverne, hvordan sprogene kan arbejde sammen om samme emne. Endvidere blev der lavet vendespil med både tyske og engelske ord samt billeder. I tysk skulle eleverne skrive/tegne det tøj, de skulle pakke. I engelskfaget skulle eleverne pakke deres kuffert og fortælle, hvad de tog med samt filme pakningen.

Desuden har jeg som vejleder præsenteret nogle små oplæg til mine sprogkolleger om taskbaseret undervisning samt sprogsyn. Jeg har mødtes med min engelskkollega, der er ung og ny i jobbet, for at drøfte,

hvordan man kan arbejde med ordforrådsarbejde og flashcards samt vigtigheden af stilladsering, og jeg har vist ham forslag til konkrete materialer såsom vendespil, klemmehjul, billedkort, sange, rim og remser som igangsættere.

Min tyskkollega og jeg har løbende samarbejdet. Vi har haft drøftelser om ordforrådsarbejdet, translanguaging, spil og bevægelsesopgaver, da vi anvender meget af det samme materiale og de samme metoder i både tysk og engelsk fx quiz og byt, fortællekreds, talkæder m.m. Vi arbejder begge ud fra metoder, der dels handler om fokus på mundtlig kommunikation, og dels på bevægelse i undervisningen. Det er faste strukturer, der ud fra vores erfaringer giver eleverne tryk i undervisningen

For os er det ikke nyt, at vi som kolleger arbejder tæt sammen, men det at arbejde i en sprogfagsgruppe (på tværs af sprog og årgange) kan overordnet have følgende fordele:

- Skolen får en fælles rød tråd og retning.
- Det giver bedre overgange fra indskoling til mellemtrin og udskoling samt til ungdomsuddannelse.
- Sprogsyn italesættes.
- Sprogene taler sammen og støtter hinanden (translanguaging).
 - Når ordforrådet mangler hos nogle af de tosprogede børn, så spørger vi, om de kan sige ordet på deres modersmål. Det kan efterfølgende give anledning til en fælles drøftelse i klassen om, hvordan ord kan minde om hinanden på forskellige sprog samt indirekte vise, at alle sprog anerkendes og kan inddrages i undervisningen. Det medfører ofte en nysgerrighed hos de øvrige elever.
- Fælles udviklingspunkter med igangsættelse, afprøvning og evaluering.
 - Vi besluttede i læringsfællesskabet, at vi ville lave sprogportrætter i hver klasse, altså i to engelsklasser samt i en tyskklasse. Disse blev forklaret for eleverne og lavet, derefter blev de evalueret på et læringsfællesskabsmøde ud fra følgende spørgsmål:
 - Hvad syntes eleverne om opgaven?
 - Hvordan definerede de sprog?
 - Blev de overrasket over, hvad de kunne?
 - Er dialekter også sprog?
 - Hvad bemærkede vi som lærere?